

Prawidła interpunkcije

Wobsah

I 1 Dypk	
I 1.1 Pisanje dypka na kóncu sady	§§ 1–3
I 1.2 Dypk po postrowach, wujasnjenjach a pod.	§§ 4–7
I 1.3 Dypk po ordinalach a skrótšenkach	§§ 8–12
I 2 Koma	
I 2.1 Koma mjez runohódnyimi syntaktiskimi jednotkami	
I 2.1.1 Koma mjez runohódnyimi sadami	§§ 13–19
I 2.1.2 Koma mjez słowami a słownymi skupinami	§§ 20–31
I 2.2 Koma mjez nad- a podrjadowanymi syntaktiskimi jednotkami	
I 2.2.1 Koma mjez nad- a podrjadowanymi sadami	§§ 32
I 2.2.2 Koma pola přirunanjow, kiž njejsu sada	§§ 33
I 2.2.3 Koma pola infinitiwnych konstrukcijow	§§ 34–40
I 2.2.4 Koma pola transgresiwow, participow a adjektiwow	§§ 41–46
I 2.2.5 Koma pola přidawkow	§§ 47–49
I 2.3 Koma jako znamjo za přestawku w řeči abo za změnu temy	§§ 50–55
I 2.4 Koma w decimalnych ličbach	§ 56
I 3 Semikolon	§§ 57–58
I 4 Wuwołak	§§ 59–64
I 5 Prašak	§§ 65–67
I 6 Dwudypk	§§ 68–73
I 7 Pazorki a połpazorki	
I 7.1 Pazorki	§§ 74–77
I 7.2 Połpazorki	§§ 78–79
I 7.3 Pazorki a połpazorki w zwisku z druhimi interpunkciskimi znamješkami	§§ 80–81
I 8 Ležaca smužka	
I 8.1 Znamjo za přestawku w řeči	§§ 82–86
I 8.2 Znamjo za změnu temy abo řečnika	§§ 87–88
I 8.3 Znamjo za njeřetorhnjeny zwisk	§ 89
I 9 Nakósna smužka	§§ 90–92
I 10 Spinki	
I 10.1 Kulojte spinki	§§ 93–96
I 10.2 Róžkate spinki	§§ 97–98
I 11 Wuwostajenske dypki (tři dypki)	§§ 99–100
I 12 Apostrof	§§ 101–104
I 13 Wjazawka	
I 13.1 Wjazawka pola substantiwow	§§ 105–106
I 13.2 Wjazawka pola adjektiwow	§§ 107–109
I 13.3 Wjazawka pola wotwodženkow wot słownych skupin a pola citatow	§§ 110–111
I 13.4 Wjazawka pola zestajenkow z cuzorěčnym džělom	§§ 112–114
I 13.5 Wjazawka pola zestajenkow a wotwodženkow z pismikami abo cyframi	§§ 115–118
I 13.6 Konjunkcija <i>-li</i>	§ 119
I 14 Narunanska smužka	§ 120
I 15 Džělenska smužka	§ 121

I 1 Dypk

I 1.1 Pisanje dypka na kóncu sady

1 Dypk pisamy na kóncu sady abo sadowego ekwiwalenta, njehladajo na to, hač jedna so wo jednoru abo zestajanu sadu.

Přikłady:

Čitam.

Sněh so saje.

Wróćiwiši so domoj spózna Jan, zo njeje rjeńšeho kućika na zemi.

Póńdu džensa do kina. – Ja tež.

Zawěšće je mać w kuchni. – Haj.

Přejach sej, zo bychu tola hižo hody byli.

Sym so jeje woprašat, čehodla je tam była.

Ale wobkedźbuj § 6.

2 Dypk njepisamy na kóncu sady abo sadowego ekwiwalenta, kiž so do druheje sady zasunje. To płaći tež za posłowny citat.

Přikłady:

Bohužel sym wčera – kaž wy wěšće – přepozdže přišoť.

Naše nowe awto (předstaj sej jenož) je hižo zerzawe.

Stupichmy z lěsa, a překrasny wobraz, slónčko wuběli so runje z mróčelow, poskići so wočomaj.

Přišlowo „Bity njebiteho njese“ zwuraznja žiwjenske nazhonjenja našich prjedownikow.

Wo pisanju pazorkow w zwisku z dypkom hlej § 80.

3 Dypk pisamy na kóncu sady abo sadowego ekwiwalenta, kiž bjez doraza zwuraznja namołwu. Přirunaj k tomu § 59.

Přikłady:

Praj mi, hdy přijědžeš.

Přečitaj sej raz tutu powěsć.

Přinjes mi prošu šalku kofeja.

I 1.2 Dypk po postrowach, wujasnjenjach a pod.

4 Dypk pisamy po postrowach, rozžohnowanjach a pod. Město dypka hodži so tež wuwolak wužiwać. Přirunaj k tomu § 60.

Přikłady:

Božemje.

Dobru nóc.

Do džěla zdar.

5 Dypk njepisamy na kóncu wujasnjenjow pod wobrazami a tabulkami, njejsu-li tute wujasnjenja sady.

Přikład:

Zajimawy sport při wysokim saku w Njedźichowje

Sćěhuje-li dalše wujasnjenje, wotdźělimy přenje wot druheho z dypkom.

Přikładaj:

Zajimawy sport při wysokim saku w Njedźichowje. Naprawo: mustwo z Njedźichowa, nalěwo: mustwo z Wojerec

Paleta Budyskich korčmow je wot džensnišeho trochu wobšěrniša. Po wósom tydženjach je bara „Sam's“ na Hrodowskim naměšće zaso wočinjena.

6 Dypk njepisamy na kóncu nadpismow abo titlow knihow, nowin, časopisow, nastawkow, spěwow a pod.

Přikłady:

Moje najrjeńše prózdninske dožiwenje
Nowy Casnik
Rozhlad
Hdyž sej kóčce telewizor kupištej
Šof je kózlik na hermank

7 Dypk njepisamy na kóncu adresow, datumowych podačow a zakónčacych formulow z podpismom.

Přikłady:

knjez	knjeni
dr. Jan Solobik	Hańža Kowarjowa
Rězniska hasa 5	Dwórnišćowa dróha 13
02625 Budyšin	02943 Běła Woda

Wutrobnje strowi

Matej

w Budyšinje, dnja 3. meje 2008

Lipsk, 15.5.2010

I 1.3 Dypk po ordinalach a skrótšenkach

8 Z dypkom pisamy ordinal, je-li w cyfrach podaty. Přirunaj k tomu § 117.

Přikłady:

15. 5. 2010, w 20. lětstotku, knjejstwo Korle IV.

9 Dypk pisamy po skrótšenkach, kotrež so ertnje jenož njeskrótšene wužiwaja, a po inicialach mjenow.

Přikłady:

atd., inkl., na př.
hodž., mjeń., sek.
Jurij J. Šořta, Michał N. z B.

Ale wobkedžbuj § 11.

10 Dypk njepisamy po skrótšenkach, kotrež so při wurjekowanju pismikuja abo w swojej skrótšenej formje wurjekuja.

Přikłady:

EU, NSLDž, Pkw
ESA, NATO, UNO

11 Dypk njepisamy po skrótšenkach, kotrež trjebaja so jako pomjenowanja měrow a wahow, chemiskich znamjenjow a formulow abo měnow.

Přikłady:

– měry a wahi
°C, °F; hl, l; km, m; h, min, s; kg, g
– chemiske znamjenja a formule

H, H₂O, Na, NaCl
 – měny
 ct, €, Kč, zł, hr

12 Steji-li na kóncu sady ordinal abo skrótšenka z dypkom, plaći tutón dypk zdobom jako sadowy dypk.

Přikłady:

Tutón móst natwari so za čas Korle IV.
 Wčera wopytachmy stolicu USA, Washington D. C.
 Widžachmy łastojčki, kosy atd.

Wo wuwostajenskich dypkach na kóncu sady hlej § 101.

I 2 Koma

I 2.1 Koma mjez runohódnymi syntaktiskimi jednotkami

I 2.1.1 Koma mjez runohódnymi sadami

13 Komu pisamy mjez sadami abo sadowymi ekwiwalentami, kotrež njesu z konjunkciju zwjazane.

Přikłady:

Rano stawam, myju so, snědam.
 Stónčko hrěje, swět so směje, wšitko radosć dycha.
 Hdy je so to stało, hdže, kak?
 Stipendij wupisa so za tych, kiž chcedža so ze serbskej kulturu zeznajomić, kiž chcedža serbsku rěč nawuknyć
 a kiž chcedža so ze serbskimi stawiznami zaběrać.
 Wučer přikaza: „Sydńće so, wočińće zešiwk a pisajće!“
 Budžeš ty džensa doma, haj?
 Kedžbu, ćah!
 Na pomoc, Hańža z retlom dže!

14 Komu pisamy mjez sadami abo sadowymi ekwiwalentami, kotrež su zwjazane z konjunkciju *ale*, *tola* abo partiklu *pak*.

Přikłady:

Styšu drje sołobika, ale njewidžu jeho.
 Durje začinić, ale nic praskać!
 Přińdžech, tola tebje njenamakach.
 Naš nan rjedži škórnje, my pak črije.
 Wona pisa najdlěše nastawki, prawopis pak hišće njewobknježi.
 Kački smy přeco měli, nic pak husy.

15 Komu móžemy pisać mjez sadami abo sadowymi ekwiwalentami, kotrež su zwjazane z konjunkciju *a*, *abo*, (*ani*–) *ani*, *pak* – *pak*, *respektiwnje*.

Přikłady:

Sym tróšku pospał(,) a ty sy mjeztym w kuchni podžětała.
 Sy ty nastawk sam napisał(,) abo je waš nan tebi pomhał?
 Nan ničo wo tym njewě(,) ani mać to njeje zhonila.
 Ani to njewočakuju(,) ani mi to njewadži.
 Pak ty swoje nadawki spjelniš(,) pak dyrbimy to staršimaj zdžělič.
 Prošu wobdžělće so sam na zhromadźiznje(,) respektiwnje njech so wobdžěli kompetentny zastupjer.
 Widžu, zo nan čita(,) a zo mać plincy pječe.

Ale wobkedžbuj § 55.

Kedźbu:

Jeli so w tajkich padach dwě konjunktiji zetkatej, njepisamy mjez nimaj komu.

Příklad:

Wotmołowich jemu, zo postaram so sam wo přijězd(,) abo zo mje mój bratr přiwjeze.

Ale wobkedźbuj §§ 17 a 18.

16 Komu móžemy pisać mjez sadami, kotrež su zwjazane z konjunktiju *a*, je-li jedna z nich eliptiska.

Příklad:

Jenož tři kilometry hišće (su)(,) a my budžemy na městnje.

17 Komu njepisamy mjez sadami, kotrež su zwjazane z konjunktiju *a*, *abo*, *respektiwnje*, maja-li tute sady zhromadny sadowy čłon, kiž je w jednej ze sadow wuwostajeny.

Přikłady:

Jurij pjelni a Jan wusypuje wuhlowe koše.

Naš nan rjedži škómje a my črije.

Ty ležiš a ja sedžu na konopeju.

Njewěmy, hač pěstowarnju dospołnje přetwarja abo hač natwarja nowu.

Pisarka je wšo zwotpisała respektiwnje je wšo zwotkopérowała.

18 Komu móžemy pisać mjez sadami, kotrež su zwjazane z konjunktiju (*ani –*) *ani*, *pak – pak*, maja-li tute sady zhromadny sadowy čłon, kiž je w jednej ze sadow wuwostajeny.

Přikłady:

Njeje do korčmy zawinył(,) ani na to pomyslił.

Wšědny lud wo lěhwach ani njewědžeše(,) ani ničo wědžeć nochcyshe.

Pak Jurij přińdže(,) pak Jana.

Pak Jurij přińdže(,) pak nic.

19 Komu njepisamy mjez runohódnymaj pódlanskimaj sadomaj, kiž stej zwjazanej z konjunktiju *a*, *abo*, *respektiwnje*, jewi-li so jeju zhromadna podrjadowaca konjunktija jenož jónu.

Přikłady:

Slubich jej, zo ju jutře wopytam a kwěćel sobu přinjesu.

Mać je so mje prašała, hač na wulět sobu pojědu abo doma wostanu.

Staram so wo to, zo so wšitcy ertnje wo posedženju informuja respektiwnje pisomnje na posedženje přepraša.

I 2.1.2 Koma mjez słowami a słownymi skupinami

20 Komu pisamy mjez čłonami naličenja, kotrež njejsu z konjunktiju zwjazane.

Přikłady:

Džěda, wowku, nana, mać widžimy na tutym wobrazu.

Originalny tekst je so zdžěła skrótsił, zdžěła změnił.

Wobsedžu hižo módry woblek. Sym sej nowy, čorny woblek kupił. (T. r., zo je woblek nowy a čorny.)

Tupotajo, zejhrawajo wobroč so!

Kedźbu:

Wobsedžu hižo tři čorne wobleki. Sym sej nowy čorny woblek kupił. (T. r., zo je jedyn čorny woblek nowy.)

21 Komu njepisamy mjez člonami naličenja, kotrež su zwjazane z konjunkciju *a*, *abo*, (*ani – ani*), *pak – pak*, *respektiwnje*. Jeli pak ma naličenje, zwjazane z konjunkciju (*ani – ani*) *ani* *abo* *pak – pak*, wjace hač dwaj člonaj, móže so mjez člonami koma pisać.

Příklad:

Originalny tekst je so skrótšil abo změnil.

Tutón přikład ma so šmórnyć respektiwnje z druhim narunać.

Widžachmy, koho su policisća zajeli a wotwjedli.

Njezabudu ani na wopyty dźiwadla(,) ani na proby kulturneje brigady(,) ani na zetkanja w parku.

Hdys a hdys njesechmoj lubemu wučerjej pak zajaca(,) pak kurotwy(,) pak dźiwje kački.

22 Komu pisamy mjez słowami a słownymi skupinami, kotrež su zwjazane z konjunkciju *ale* *abo* *tola*.

Přikłady:

rjany, ale dźiwi kón

mały, tola spěšny psyk

23 Komu pisamy při wospjetowanju samsnych słowow abo słownych skupin, kotrež njejsu z konjunkciju *a* zwjazane.

Přikładaj:

Přejemy wjele, wjele zboža.

Naš njeboh džěd, naš njeboh džěd měl je woła drjewjanoh.

24 Komu pisamy před demonstratiwnym pronomenom, kotryž nawjazuje na předchadźacy sadowy člon. Město komy hodži so tež ležaca smužka wužiwać. Přirunaj k tomu § 83.

Přikłady:

Waša kokoš, ta přeco pola nas hrjeba.

Spěwać, to je moja radosć.

Rozważowach wo antologiji serbskeho basnistwa, a to w serbskej a němskej wersiji.

Prěnju olympisku medalju za NDR, a to bronzowu, wudoby sej w specialnym skakanju H. G.

Kaž druhđe tež, tak su so ludowe drasty w Serbach na wsy wuwili.

25 Komu móžemy pisać mjez člonami naličenja, kotrež steja pod sobu.

Přikłady:

W tobole mamy

– šulske knihi(,)

– pisanske zešiwki(,)

– wołojniki a pjero.

Lisćina přidawkow za bozankowu poliwwu:

– bozankowe kulki(,)

– naliki(,)

– cymt(,)

– cokor(,)

– muka(,)

– mloko(,)

– cwibak

šulska potrjeba:

– pisaki a barbjenčki(,)

– 20 cm dołhi lineal(,)

– smužkate a kašćikate zešiwki(,)

– knihi wotpowědnje lisćinje

26 Komu pisamy, hdyž podamy po swójbny mjenje předmjeno, titl, funkciju a pod.

Přikłady:

Bart-Čišinski, Jakub
Šoŭta, Jurij, prof. dr., šeflěkar
Krawc, Jan, šulski wjednik

27 Komu njepisamy, hdyž steja předmjeno, titl, funkcija a pod. před swójbny mjenom.

Přikłady:

Jakub Bart-Čišinski
šeflěkar prof. dr. Jurij Šoŭta
šulski wjednik Jan Krawc

28 Komu pisamy mjez džělemi podača časa abo bibliografiskeho žórŭta we wobłuku sady. Wjedže-li so sada dale, móžemy po tutym podaču pisać komu.

Přikłady:

Lěčne prózdniny traja do njedzele, 26. awgusta.
Konferenca je so wot pjatka, 4. měrca(,) hač do njedzele, 6. měrca(,) přewjedŭa.
Posedženje wotmě so pjatk, dnja 27.1.2012, w 14.00 hodž.(,) w sydarni Serbskeho instituta.
Zajutřišim, 10. meje(,) so zeřdžemy.
W knize Bena Budarja Tež ja mějach zbožo, Budyšin 2005(,) namakaće dalše informacije.

29 Komu pisamy mjez džělemi adresy. Steji-li podače adresy srjedź sady, móžemy po nej pisać komu.

Přikładaj:

Ludowe nakładnistwo Domowina, Sukelnska 27, 02625 Budyšin
W Serbskim instituće z. t., Dwórnišćowa 6, 02625 Budyšin(,) přijimuju so přizjewjenja za lětnju šulu.

30 Komu pisamy mjez podačom městna a datumom w listach, protokolach a pod.

Přikład:

Chrósćicy, dnja 7. junija 2012

31 Komu njepisamy mjez džělemi wotkaza na zakonje a postajenja.

Přikładaj:

art. 2 wotst. 4 Wustawy Swobodneho stata Sakskeje
§ 1 wotst. 2 StVO

I 2.2 Koma mjez nad- a podrjadowanymi syntaktiskimi jednotkami

I 2.2.1 Koma mjez nad- a podrjadowanymi sadami

32 Komu pisamy mjez nad- a podrjadowanej sadu. Podrjadowana sada móže před abo za nadrjadowanej sadu stać abo do njeje zasunjena być.

Přikłady:

Z lětađom dolečiš wo wjele spěšnišo do Ruskeje, hač hdy by z čahom jěŭ.
Hdyž slónčko smali, wočerstwjamy so w kupjeli.
Bych na swjedzeń přišoŭ, jeli njebych njejpacy schorjeŭ.
Kóždy bur z najrjeńšimaj konjomaj na kwas jědže, wosebje hdyž slónku a družku wjeze.
Samo kokoše činja tak, kaž bych wjesole byŭe.
Zetkamy so přichodny tydžeŭ, kaž smy sej wučinili.
Kaž prajene, stara lubosć njezerzawi.
Kelkož wón widžeše, móžachu wšitcy swoju rólu z hlówy.
Studenća, kotřiž pruwowanje njewobsteja, móža je wospjetować.
Wóŭře woŭaše a praskaše z křudom, štož bě wot pohonča nawuknyŭ.
Skupina je heterogena, to rěka, zo maja někotři hižo předznajomosće.

Mjeztym zo Herta domoj čěrješe, wotmě so w Sprjewinym dole za Hrubjelčicami hrózbna hońtwa.

Kedźbu:

Slěduje-li po podrjadowanej sadže dalša nadrjadowana sada, steji mjez woběmaj koma.

Příklad:

Widžu, zo nan čita, mać pak mjeztym plincy pječe.

Ale wobkedźbuj § 16.

I 2.2.2 Koma pola přirunanjow, kiž njejsu sada

33 Komu njepisamy před přirunanjom, kotrež njeje pódlanska sada. **Přirunaj k tomu § 48.**

Přikłady:

Tajkeho njeplecha kaž tebjě tu hižo čerpjeć njebudzemy.

Woni su tak chudži kaž my.

Bydlu na samsnej dróze kaž ty.

Džělam radšo z nim hač z tobu.

To traje dlěje hač wočakowane.

Rěču radšo stejo hač sedžo.

Ty sy mudriši dyžli twoji sobušulerjo.

I 2.2.3 Koma pola infinitiwnych konstrukcijow

Rozeznawamy jednory a rozšěrjeny infinitiw. Wón je rozšěrjeny, hdyž je jemu sadowy čłon abo nje kongruentna forma adjektiwa podrjadowana.

34 Z komu wotdžělimy rozšěrjeny infinitiw, kotryž je atribut předchadźaceho substantiwa.

Přikłady:

Znajemy jeho zwólniwosć, druhim pomhać.

To je dobra móžnosć, so w serbšćinje dale kublać.

Janowu prócu, wšitko derje zradować, smy připóznali.

Pisomnje zapodata próstwa, pjenježnu podpěru přizwolić, je so wotpokazała.

35 Z komu móžemy wotdžělic jednory infinitiw, kotryž je atribut předchadźaceho substantiwa.

Příkladaj:

Je to jónkrótna skladnosć(,) so woprašeć.

To bě jeje poslednja šansa(,) wotskočić.

36 Z komu wotdžělimy rozšěrjeny infinitiw, wotkazuje-li so na njón w nadrjadowanej sadže z demonstratiwnym pronomenom *to*.

Přikłady:

Jemu džěše wo *to*, wšěm jenak prawje činić.

K swojim zmylkam so přiznać, *to* njeje hańba.

Na džěći kedźbować, wo *to* je mje prosyl.

Pětrej koleso płatać, k tomu nan chwile nima.

Jemu wotprajić, *to* njeje radžomne.

37 Z komu wotdžělimy **jednory abo rozšěrjeny infinitiw**, zo by so njedorozumjenjam zadžěwało.

Přikładaj:

Prošachmy jeho, scěhować. – Prošachmy, jeho scěhować.

Radžu jemu, pomhać. – Radžu, jemu pomhać.

38 Z komu njewotdžělimy **rozšěrjeny infinitiw, steja-li nadržadowana** sada abo jeje džěle wosrjedź infinitiwneje konstrukcije.

Přikłady:

Lětny přinošk prosymy was hač do kónca tydženja zapłaćić.

Tutón zmylk spytaja šulerjo hromadže wujasnić.

Před ludźimi bě wón nawuknył swoje čeze a starosće wušiknje zakrywać.

„Maći“ sebi njezwěrich zawołać.

Swoje zmylki je Pětr zakrywać nawuknył.

39 Z komu njewotdžělimy **rozšěrjeny infinitiw, kiž steji wosrjedź nadržadowaneje sady**.

Přikład:

Pětr je swoje zmylki zakrywać nawuknył.

40 Z komu móžemy wotdžělić **rozšěrjeny infinitiw** wot nadržadowaneje sady we wšěch padach, kiž njesu w předchadźacych prawidłach (§§ 34–39) radowane. Čim rozšěrjeniša je infinitiwna konstrukcija, čim skerje so koma staja.

Přikłady:

Prosymy was(,) lětny přinošk hač do kónca tydženja zapłaćić.

Šulerjo spytaja(,) tutón zmylk hromadže wujasnić.

Wón bě nawuknył(,) před ludźimi swoje čeze a starosće wušiknje zakrywać.

Džěd njeje hižo kmany(,) so cyły džeń sam zastarać.

Jemu wotprajić(,) njeje radžomne.

W lěsu kurić(,) je zakazane.

I 2.2.4 Koma pola transgresiwow, participow a adjektivow

Rozeznawamy jednore a rozšěrjene transgresiwy, participy a adjektivy. Wone su rozšěrjene, hdyž je jim sadowy člon abo nekongruentna forma adjektiva podrjadowana.

41 Z komu wotdžělimy **rozšěrjeny particip abo adjektiv** wot druhich džělow sady, hdyž ma funkciju atributa a steji po słowje, na kotrež so počahuje.

Přikłady:

Naraz dohlada so wón wójska, z ranja přichadźaceho.

Wječor bjezdomneho zaso widžach, spjaceho na ławce w metro.

Wón sydny so na prózdny stólc, zwonka kruha stejacy.

Tuž dyrbyja sej ewangelscy wučerjo konferencu založić, podobnu katolskej.

Stólc, cyle stary a njenahladny, hnydom do smjećow čisnu.

42 Z komu wotdžělimy **rozšěrjeny transgresiw, particip abo adjektiv** wot druhich džělow sady, hdyž počahuje so jako predikatiwny suplement na subjekt a steji bjezposrědnje před abo po nim.

Přikłady:

Bratr, wjeselo so na zasowidženje ze swojimi přiwuznymi, so na puć poda.

Hólc, džeržo čapku w ruce, do rjadownje zastupi.

Naraz běžeše Hilža, durje za sobu zaprasnywši, ze jstwy.
 Durje za sobu zaprasnywši, Hilža naraz ze jstwy běžeše.
 Prajo: „Nochcu će hižo widžeć“, Hańža woteńdže.
 A tak Abraham, sčerpliwje čakajo, dósta to, štož bě jemu slubjene.
 Bjezbóžnje smorčo, nan na konopeju spi.
 Jan, po dolhim pućowanju wučerpany, džěše spać.
 Po dolhim pućowanju wučerpany, Jan spać džěše.
 Jan, dospołnje wučerpany, džěše spać.
 Naš nan, na lěwe wóčko slepy, tajke džěto wukonjeć njemóže.
 Mužojo, wot džěta sprócnj, domoj jědžechu.
 Wot džěta sprócnj, mužojo domoj jědžechu.

Paragraf płaći tež za predikatiwny suplement, kiž je přez wuwostajenje transgresiwa nastał.

Příklad:

Hólc, čapku w ruce, do rjadownje zastupi.

43 Z komu móžemy wotdžělic rozšěrjeny transgresiw, particip abo adjektiv wot druhich džělow sady, hdyž počahuje so jako predikatiwny suplement na subjekt a njesteji bjezposřednje před abo po nim. To płaći tež, hdyž njeje subjekt eksplicitnje zwuraznjeny.

Přikłady:

Hólc zastupi(,) dzeržo čapku w ruce(,) do rjadownje.
 Durje za sobu zaprasnywši(,) běžach plakajo ze jstwy.
 Pětr namaka(,) skedžbnje pytajo(,) hněžko lěsneje tujawki, kiž bě na zemi twarjene kaž mólička pęc.
 Nan spi(,) bjezbóžnje smorčo(,) na konopeju.
 Po dolhim pućowanju wučerpany(,) džěše Jan spać.
 Jan džěše(,) dospołnje wučerpany(,) spać.
 Wóćpna na zabawu(,) so Hilža na reje hotowaše.

Ale wobkedžbuj § 46.

Paragraf płaći tež za predikatiwny suplement, kiž je přez wuwostajenje transgresiwa nastał.

Příklad:

Hólc zastupi(,) čapku w ruce(,) do rjadownje.

44 Z komu njewotdžělimy rozšěrjeny transgresiw, particip abo adjektiv wot druhich džělow sady, hdyž počahuje so jako predikatiwny suplement na objekt.

Přikłady:

Ludowědnicy zetkachu staru kantorku doma za kołwrótom sedžo a předžo.
 Ludžo powědachu, zo su jeho w hrjebi ležo namakali.
 Džěci wostajichu wšo stejo a ležo.
 Hdyž přińdže do jstwy, namaka swoju žonu prjedawšeje zwady dla plakacu.
 Zetkachmy ju hordu na swoje wuspěchi.
 Mam hłowu poľnu pryzlow.

45 Z komu móžemy wot druhich džělow sady wotdžělic naličene njerozšěrjene transgresiwy, participy abo adjektivy, hdyž steja jako predikatiwne suplementy po słowje, na kotraž so počahuja.

Přikłady:

„Ně“, rjekny syn a zasta, zo by črjódka žlobikowych džěci(,) drypotajo a tupotajo(,) wjesny puć přeprěčić móhła.
 Boran Maks ležeše z kwasnym čelećom(,) rozkuskowany a wopječeny(,) we wulkich pónojach w pincy.
 Mužojo so(,) sprócnj a hódni(,) domoj nawróćichu.

Ale wobkedžbuj § 46.

46 Z komu wotdžělimy (rozšěrjeny abo njerozšěrjeny) transgresiw, particip abo adjektiv wot druhich dželow sady, hdyž steji jako přidawk na kóncu sady.

Přikłady:

Bratr so na puć poda, wjeselo so na zasowidženje ze swojimi přiwuznymi.
 Dokelž ničo njezhoni, woteńdže, rysowanku wottorhnywši.
 Hólc zastupi do rjadownje, dđeržo čapku w ruce.
 Nadobo položi młynk nowiny nabok, cyle rozhorjeny prajo: „Móže so to wěrić?“
 Nan spi na konopeju, bjezbóžnje smorčo.
 Bližachu so po hłownej dróze, spěwajo a juskajo.
 Wona zjědže sej z ruku po wobliču, dyrkotajo.
 Jan džěše spać, dospołnje wučerpany.
 We wozyčku ležeše džěćo, plakace a rjejace.
 Sedžeše na swojim łožu, zwoblěkany.
 Mužojo jědžechu domoj, wot džěła sprócni.
 Wón je loni wumrěł, dwajapółstalětny.

Paragraf plaći tež za predikatiwny suplement, kiž je přez wuwostajenje transgresiwa nastał.

Přikład:

Hólc zastupi do rjadownje, čapku w ruce.

Wo přidawkach hlej § 47.

I 2.2.5 Koma pola přidawkow

47 Z komu wotdžělimy přidawk (na př. apoziciju) wot druhich dželow sady. Přidawk pak njesmě być wuwolanje abo prašenje. Město komy hodža so tež ležaca smužka abo kulojte spinki wužiwać. Přirunaj k tomu §§ 88 a 94.

Přikłady:

Čitamy džěła Čišinskeho, našeho klasikarja.
 Jeho spisy, čišćane a nječišćane, nam to dokładnje pokazuja.
 Wučer Kral, hižo lěta w službje, je so wuznamjenił.
 Nanowy statok, to rěka domske, hródže a bróžnju, zniči wójna.

Před dwudypkom w tym padže komu njepisamy.

Přikład:

Hněwny přispomni Michał, mój najstarši bratr: „To je wulki kał, štož sy tu napisa!“

Wo pisanju zasunjeneje sady abo zasunjeneho sadoweho ekwiwalenta hlej § 2.

48 Z komu móžemy wotdžělic přidawk, **zawjedženy** z kaž. **Přirunaj k tomu § 33.**

Přikłady:

Wothłós na program bě w Chrósćicach(,) kaž druhdže tež(,) jara wšelakory.
 Kaž druhdže tež(,) bě w Chrósćicach wothłós na program jara wšelakory.
 Džělam džensa(,) kaž přeco(,) za pisanskim blidom.
 Džělam džensa za pisanskim blidom(,) kaž přeco.
 Kaž přeco(,) džělam džensa za pisanskim blidom.
 Přednošowarka(,) kaž wšitcy druzy(,) bě w šěromódrej kapje.
 Waše kóšty(,) kaž wudawki za papjeru, kopije a listowe znamki(,) wam zarunamy.

49 Z komu móžemy wotdžělic přidawki mjenow, **zawjedžene** z *rodženy* (rodž.), *zwudowjeny* (zwud.), *do domu* a pod.

Přikładaj:

Marhata Nowakowa(,) rodź. Handrikec(,) je so rozwjesc dała.
Donatecy(,) do domu Smolicy(,) běchu tohorunja na kwas prošeni.

I 2.3 Koma jako znamjo za přestawku w rěči abo za změnu temy

50 Komu pisamy, zo bychmy narěčenje wot sady wotdžěli.

Přikłady:

Hej, džěći, njechodźće na dróhu!

Jurjo, pój sem!

Što sy činiła, Hańžka?

Ty tam, što ty činiš?

Wokomik, knjeni Nowakowa, hnydom wam wotmołwu.

Witaj, přeni lětniko!

51 Komu pisamy po narěčenju w lisće. Město komy hodži so tež wuwolak wužiwać. Přirunaj k tomu § 64.

Přikładaj:

Dobry dzeń, Jurjo, ...

Česćeny knježe, ...

Luba četa, ...

52 Komu pisamy, chcemy-li słowo abo słownu skupinu, kiž zwuraznja samostatne wuprajenje (t. r. sadowy ekwiwalent), wot sady wotdžělić.

Přikłady:

Ach, to ja njejsym wědzał.

Bohudžak, skónčnje sym knihu dopisał.

Ow mój jejdyrko, što je so tu zaso stało?!

Prošu, přindźće džensa zdypkom!

Woprawdže, to je krasne!

Zawěsće, tak tomu budže.

Kup mi psa, prošu!

Kedźbu:

Komu njepisamy, je-li tajke słowo abo tajka słowna skupina džěl sady.

Přikłady:

Bohudžak je wón zaso strowy.

Přinjes mi prošu škleńcu wody.

Zawěsće tomu tak budže.

53 Z komu wotdžělimy přewodźacu sadu, jeli steji wona po direktnej rěči abo je do njeje zasunjena. To płáci tež, kónči-li so direktna rěč z wuwolakom abo prašakom.

Přikłady:

„Njewěrju či“, rjekny Jurij, „zo njejsy to wědzał.“

„Zmiň so!“, wón rozmjertzany zawoła.

„Sće hižo tam byli?“, woprašo so wučerka.

Wo pisanju pazorkow w zwisku z komu hlej § 80.

54 Komu pisamy před zječom předchadźaceho naličenja. Město komy hodži so tež dwudypk abo ležaca smužka wužiwać. Přirunaj k tomu §§ 72 a 82.

Přikładaj:

Nan a mać, synojo a džowki, wšitcy tu su.

Woni běhaja, pluwaja, skakaja a wjestuja, to rěka, wjele sportuja.

55 Komu pisamy, chcemy-li přećiwk wuzběhnyć. Město komy hodži so tež ležaca smužka wužiwać. Přirunaj k tomu § 85.

Přikłady:

Subjekt, a nic objekt

Pilnje předže Marja swoju kudžel a šije swoju košlu, njech stej tutej tež židžanej, a nic wołmjaney abo lenowej. Zeslěka so wšitko, hač na košlu a cholowčki.

Kedźbu:

Komu njeписamy, jeli so přećiwk wuzběhnyć nima.

Přikładaj:

Subjekt a nic objekt.

Zeslěka so wšitko hač na košlu a cholowčki.

I 2.4 Koma w decimalnych ličbach

56 Komu pisamy w decimalach.

Přikłady:

1,25; 14,0; 24,30 €; 3,75 km; 4,5 l

Su pola njeho šwarne 2,8 promilow alkohola w kreji naměřili.

I 3 Semikolon

57 Ze semikolonom džělmy runohódne sady a słowne skupiny sylnišo hač z komu, njedžělmy pak je tak sylnje kaž z dypkom.

Přikładaj:

Dołho nan naše próstwy wuslyšeć nochcyše; tola skónčnje so rozsudzi, zo je nam spjelni.

Wonka so runje błyska; hnydom budže so hrmać; potom budže so zawěšće kaž z kanami kidać.

58 Semikolon móžemy pisać w naličenjach, chcemy-li hromadže slušace słowne skupiny wuzběhnyć. Město semikolona hodži so tež koma wužiwać. Přirunaj k tomu § 20.

Přikład:

Ratar plahuje: rožku, pšeńcu, wows, ječmjeń; běrny, runklicu; jabłuka, krušwy a slowki.

I 4 Wuwołak

Z wuwołakom spožčamy wuprajenju wosebity doraz.

59 Wuwołak pisamy na kóncu sady abo sadoweho ekwiwalenta, kiž z dorazom zwuraznja namołwu abo přikaz, zakaz abo warnowanje. Přirunaj k tomu § 3.

Přikłady:

Postrow přećelow!

Nastupić!

Njehodź tam!

Spomjatkujće sej skónčnje naš zhromadny postrow „Nazdar!“!

Boju so – nadžijomnje njetrjebawši! – twojeje nahłosće.

Wo zasunjenju sadow z wuwołakom hlej §§ 88 a 94.

60 Wuwołak pisamy po postrowach, rozžohnowanjach a pod. Město wuwołaka hodži so tež dypk wužiwać. Přirunaj k tomu § 4.

Přikłady:
Božemje!
Dobru nóc!
Do džěła zdar!

61 Wuwołak pisamy po wukřikach a wuwołanjach.

Přikłady:
Ach!
Jězusmarja!
Mój jejdyrko!
Zatrašne!

62 Wuwołak móžemy pisać po prašaku na kóncu prašenja, kotrež so z dorazom wupraji. Přirunaj k tomu § 66.

Přikład:
Kak da sy sej to myslit?!

63 Wuwołak w kulojtych spinkach pisamy jako wuraz wuzběhnjenja džěła sady. Přirunaj k tomu § 95.

Přikładaj:
Džensa sym dwanaće (!) běrnow zjědł.
Farar Kubaš z Njebjelčic je jabłuka w kašću (!) chował.

64 Wuwołak pisamy po narěčenju w lisće. Město wuwołaka hodži so tež koma wužiwać. Přirunaj k tomu § 51.

Přikładaj:
Česćeny knježe! ...
Luba četa! ...

I 5 Prašak

Z prašakom woznamjenjamy wuprajenje jako direktne prašenje.

65 Prašak pisamy na kóncu sady abo sadoweho ekwiwalenta, kiž zwuraznja prašenje.

Přikłady:
Hdže?
Sy ty hižo tam był?
„Je něchtó přišoł?“, woprašo so Jurij.
Štó je so runje prašał: „Sy sej nowu knihu kupił?“?
Sy swój nadawk – znaješ jón hišće? – spjelnił?

Wo zasunjenju sadow z prašakom hlej §§ 88 a 94.

66 Prašak móžemy pisać po wuwołaku na kóncu wuwołanja, kotrež zwuraznja dwělowanje. Přirunaj k tomu § 62.

Přikład:

A pjenjezy tež wjac nimaš!?

67 Prašak w kulojtych spinkach pisamy jako wuraz dwělowanja. Přirunaj k tomu § 95.

Přikładaj:

Pječa je wón hižo poloju (?) knihi napisał.

Policija twjerdži, zo je wón sam (?) na njezbožu wina.

I 6 Dwudypk

Dwudypk wužiwamy jako znamjo přestawki, chcemy-li něšto připowědźić, něšto zjeć abo napjatósć zbudźić.

Wo wulko- a małopisanju słowow po dwudypku hlej §§ xxx–xxx.

68 Dwudypk pisamy před připowědźenej direktnej rěču abo posłownym citatom.

Přikłady:

Jan zdźěli: „Wčera mějachmy šěsć hodzin wučby.“

Jurij doda mj. dr.: „Sym hižo tójšto zajimawych filmow widzał, ale tutón njemóžu doporučić.“

Marka naliči swoje hodowne přeča: „Přeju sej k hodam klanku, awto, časnik ...“

Štó je rjek: „To njesčinju!“?

Po tym zo stej tej „dušce dvě“ z třećeje štučki Marju prosyłoj: „Pušć naju, swjata Marja nutř, kiž maćer Boža sy“, rěka w štwórtej štučce: „Nutř waju pušćić njemóžu.“

Nutrnosć na spočatku zahaji Serbski superintendent Jan Malink z Ochranowskimaj hesłomaj za tutu sobotu, kiž stejitej w 72. psalmje: „Wšitke kraje njech su poľne jeho česće!“ a pola Marka na 16. stawje: „Dźiće do wšeho swěta a předuće ewangelij wšěm stworjenjam.“

Wo direktnej rěči a posłownym citaće hlej § 74.

69 Dwudypk pisamy před připowědźenej sadu.

Přikłady:

Prawidło rěka: Serbsčina znaje tři rody.

Wobkedźbujće prošu: Wobstajenje suchoty dla je kurjenje w lěsu zakazane.

Kaznje znaješ: Njemor! Njełamaj mandželstwo! Njekradň!

70 Dwudypk pisamy před připowědženym wujasnjenjom abo připowědźenej informaciju.

Přikłady:

Doporučenje: kóždy druhu hodzinu dźesać krjepkow

Přichodne posedženje: 28. 2. 2020

Serbsčina: njedosaħace

Swójbny staw: nježenjeny

71 Dwudypk móžemy pisać před připowědženym naličenjom.

Přikłady:

Měsacy rěkaja serbsce(:) wulki rózĳ, mały rózĳ, nalětnik atd. respektiwne januar, februar, měrc atd.

Přistajimy(:) zamkarjow, rjedźerki, šoferow.

K dźělu słušeja na př.(:) hamor, klěšće a hozdźiki.

72 Dwudypk pisamy před zjećom předchadźaceho naličenja. Město dwudypka hodźi so tež koma abo ležaca smužka wužiwać. Přirunaj k tomu §§ 54 a 82.

Přikładaj:

Nan a mać, synojo a dźowki: wšitcy tu su.

Woni běħaja, pľuwaja, skakaja a wjestuja: to rěka, wjele sportuja.

73 Dwudypk pisamy, chcemy-li napjatosć zbudzić. Město dwudypka hodži so tež ležaca smužka wužiwać. Přirunaj k tomu § 84.

Přikłady:

Facit: ženje wjace!

Nadobo: hrimot z jasneho njebja.

Předewšěm nawuknych něšto: prawopis.

I 7 Pazorki a połpazorki

Pazorki a połpazorki su znamješka za woznamjenjenje posłownych wuprajenjow (direktnjeje řeče) abo tekstowych wurězkow (posłowneho citata). Wone wužiwaja so tež za wuzběhjenje słowow abo słownych skupinow w teksće.

I 7.1 Pazorki

74 Do pazorkow stajimy direktnu řeč abo posłowny citat.

Přikłady:

Nan přispomni: „Wonka so deščuje.“

Přisłowo „Bity njebiteho njese“ zwuraznja žiwjenske nazhonjenja našich prjedownikow.

„Spěwaj a džělaj“ je hesło benediktinow.

Přetorhnje-li so direktna řeč abo posłowny citat, stajimy kóždy džěl do pazorkow.

Přikład:

„Jeli sej to myliš“, rjekny wón, „so myliš.“

75 Do pazorkow stajimy słowo abo słownu skupinu, **kotruž** chcemy wot wobdawaceho teksta wotzběhnyć, na přikład z ironiskim wotpohladom abo w přenjesenym zmysle.

Přikłady:

Znajemy jeho „mudre“ řeče.

Wona je „jenož“ slěbornu medalju dobyła.

Při tym zwěsćichu „chorhojčku“ 46lětneho šofera.

Dojednaštaj so, z „glajchšaltowanjom“ serbskich chórow čakać, doniž njeje so prašenje Domowinskich wustawkow rozrisało.

Nětko je naš Pětr „wulke zwěrjo“ w měsće.

76 Do pazorkow móžemy stajić słowo abo słownu skupinu, kiž je předmjet wuprajenja.

Přikłady:

Słowo („plinc“) njemóžeš jěsć.

Wěmy, zo je („pisać“) werb.

Pod dypkom („wědomosć a technika“) namakaš wšě trěbne informacije.

77 Do pazorkow móžemy stajić title twórbow, mjena nowin abo časopisow a pod.

Přikładaj:

Zejerjowy a Kocorowy oratorij („Nalěčo“) je jedne z našich najrjeńšich kulturnych kubłow.

Njedawno sym zajimawy přinošk w („Rozhledže“) čitał.

I 7.2 Połpazorki

78 We wobłuku rěčneho cyłka, kiž steji hižo w pazorkach, pisamy město pazorkow połpazorki.

Příklad:

„Šće sej hižo přečitali ‚Narodowca a wotrodźenca‘?“, woprašaja so wučer.

79 Do połpazorkow móžemy stajić podaće woznama abo citowanu nutřkownu rěč.

Příkladaj:

Słowo hród ma w serbsčinje dwoji woznam, sprěnja hród (,)palast(‘), zdruha hród (,)twjerdźizna(‘).

Wona při sebi mysleše: (,)Hdy nož by so to poradziło!(‘)

I 7.3 Pazorki a połpazorki w zwisku z druhimi interpunkciskimi znamješkami

80 Před zawěracymi pazorkami pisamy dypk, wuwolak abo prašak, słuša-li k wuprajenju w pazorkach. Dypk abo komu před zawěracymi pazorkami njepisamy, steji-li wuprajenje w pazorkach před přewodźacej sadu.

Příkladaj:

Marja praji: „Myslu sej, zo je mój muž hižo doma.“

„Njewěrju či“, rjekny Jurij, „zo njejsy to wědzał.“

„Jutře pojedźemy do města“, slubi mać.

Štó je so runje prašal: „Sy sej nowu knihu kupił?“?

„Čitaj wo tym pod dypkom ‚wědomosć a technika!‘“

Přisłowo „Bity njebiteho njese“ zwuraznja žiwjenske nazhonjenja našich prjedownikow.

81 Po zawěracych pazorkach pisamy dypk, wuwolak abo prašak, słuša-li k přewodźacej sadze. Kónči-li so wuprajenje w pazorkach na dypk, wuwolak abo prašak, dypk po zawěracych pazorkach njepisamy.

Příkladaj:

Wčera wječor sym čitał baseń „Dźiwne přeměnenje“.

Spomjatkujće sej skónčnje naš zhromadny postrow „Nazdar!“!

Štó je přjedy wołał: „To njesčinju!“?

Marja praji: „Sym sej wěsta, zo znaju Zejlerjowy a Kocorowy oratorij ‚Nalěčo‘.“

Takle potajkim sedžu a přemysluj: „Što móžu a što dyrjbu činić?“

I 8 Ležaca smužka

Ležacu smužku wužiwamy jako znamjo za přestawku w rěči, znamjo za změnu temy abo rěčnika kaž tež znamjo za njepřetorhnjeny zwisk.

I 8.1 Znamjo za přestawku w rěči

82 Ležacu smužku pisamy před zjećom předchadźaceho naličenja. Město ležaceje smužki hodži so tež koma abo dwudypk wužiwać. Přirunaj k tomu §§ 54 a 72.

Příkladaj:

Nan a mać, synojo a džowki – wšitcy tu su.

Woni běhaja, pluwaja, skakaja a wjestuja – to rěka, wjele sportuja.

83 Ležacu smužku pisamy před demonstratiwnym pronomenom, kotryž nawjazuje na předchadźacy sadowy člon. Město ležaceje smužki hodži so tež koma wužiwać. Přirunaj k tomu § 26.

Přikładaj:

Waša kokoš – ta přeco pola nas hrjeba.

Spěwać – to je moja radosć.

Rozważowach wo antologiji serbskeho basnistwa – a to w serbskej a němskej wersiji.

Prěnju olympisku medalju za NDR – a to bronzowu – wudoby sej w specialnym skakanju H. G.

Kaž druhdže tež – tak su so ludowe drasty w Serbach na wsy wuwili.

84 Ležacu smužku pisamy, chcemy-li napjatosć zbudzić. Město ležaceje smužki hodži so tež dwudypk wužiwać. Přirunaj k tomu § 73.

Přikłady:

Facit – ženje wjace!

Nadobo – hrimot z jasneho njebja.

Předewšěm nawuknych něšto – prawopis.

85 Ležacu smužku pisamy, chcemy-li přećiwk wuzběhnyć. Město ležaceje smužki hodži so tež koma wužiwać. Přirunaj k tomu § 55.

Přikłady:

Dołho čakach – ale podarmo.

Subjekt – a nic objekt

Pilnje předže Marja swoju kudžel a šije swoju košlu, njech stej tutej tež židžanej – a nic wołmjanej abo lenowej.

86 Ležacu smužku pisamy jako znamjo za wuwostajenje džěla sady abo teksta. Město ležaceje smužki hodža so tež wuwostajenske dypki wužiwać. Přirunaj k tomu § 100.

Přikłady:

Tych mudračkow mam za –.

Ty hlupy –!

Džensa wječor su reje. A ty –?

Hajnik přewodžeše žandarma hač k wrotam –.

– zo će njebych tam wuhlada!

I 8.2 Znamjo za změnu temy abo řečnika

87 Ležacu smužku móžemy pisać při změnje temy abo řečnika, nochcemy-li nowy wotrězk zahajić.

Přikładaj:

Ptački fífolachu, doniž so slónčko njeschowa. (–) Jan běše so nastajił na puć a chwataše do hole.

„Mam tři nowe knihi.“ (–) „Sy da je hižo čitał?“ (–) „Do jedneje sym pohladał.“

88 Z ležacej smužku wotdžělimy přidawk (na př. apoziciju) wot druhich džělow sady. Jeli je přidawk wuwołanje abo prašenje, wobchowa wón swoju interpunkciju, nic pak wulkopisanje. Město ležaceje smužki hodža so tež kulojte spinki **wužiwać**, **druhdy tež koma**. Přirunaj k tomu §§ 94 a 47.

Přikładaj:

Boju so – nadžijomnje njetrjebawši! – twojeje nahłosće.

Sy swój nadawk – znaješ jón hišće? – spjelnił?

Jeho spisy – čišćane a nječišćane – nam to dokładnje pokazuja.

To bě přěnja baseň – tehdy hišće njeznateho – Zejlerja.

Ale wobkedžbuj § 2.

I 8.3 Znamjo za njeprětorhnjeny zwisk

89 Ležacu smužku móžemy pisać při podaću wotrězka, doby abo wzajomneho počaha.

Přikłady:

– ležaca smužka mjez ličbomaj

hlej str. 53–57 *abo* hlej str. 53 do 57

Wón bě 1934–2003 žiwy. *abo* Wón bě wot 1934 do 2003 žiwy.

– ležaca smužka mjez słowomaj

busowa čara Budyšin–Kamjenc *abo* busowa čara mjez Budyšinom a Kamjencom

wóska Berlin–Rom–Tokio *abo* wóska mjez Berlinom, Romom a Tokijom

SJ Chróscicy – Sokol Ralbicy/Hórki 3 : 1 *abo* SJ Chróscicy přećiwo Sokolej Ralbicy/Hórki 3 : 1

I 9 Nakósna smužka

90 Nakósnu smužku pisamy mjez słowomaj, skrótšenkamaj, ličbomaj abo wuprajenjomaj, kotrejž chcemy zjeć.

Přikłady:

kónc apryla/spočatk meje

koalicija CDU/CSU

póndželniše demonstracije 1989/1990

móžnosće změny studijneho městna *a/abo* studijneho předmjeta

Přeprašujemy wšěch šulerjow/wšě šulerki na sportowy swjedžeń.

W serbskej pěstowarni ma so 1. januara 2010 wobsadzić městno kublarja/kubłarki.

91 Nakósnu smužku pisamy, chcemy-li rozdzělnej genusowej formje w jednym słowje zjeć. Město nakósneje smužki hodža so tež spinki wužiwać. Přirunaj k tomu § 96.

Přikładaj:

Prosomy Was, zo byšće nam swoje wuswědčenje pósłał/a.

Wuměńjenje za přistajenje: wotzamknjene wukubłanje jako kublar/ka

Kedźbu:

Takle zjimamy genusowej formje jenož, hdyž wobsteji rozdzěl mjez nimaj w přidatnej kóncowce, nic pak jeli stejitej sej rozdzělnej kóncowce napřećo.

Přikładaj:

Přistajimy kublarja/kubłarku.

Pyta so běrowowy překupc/běrowowa překupča.

92 Nakósnu smužku pisamy jako džělenske znamjo při podaću łamkow.

Přikłady:

2/5 (*t. r.* dvě pjećinje)

130 km/h (*t. r.* 130 kilometrow za hodžinu)

100 wobydlerjow/km² (*t. r.* 100 wobydlerjow na kwadratny kilometer)

I 10 Spinki

I 10.1 Kulojte spinki

93 Do kulojtych spinkow stajimy přidawk k předchadžacemu wuprajenju.

Přikłady:

Dyrbju jutře Mateja město **Jakuba** zawołać. (Nimam **Jakubowe** telefonowe čisło.)

Přichodny pjatk njebudu na džěle (mam mjenujcy dowol).
 Ja sym dobry pastyr. Dobry pastyr dawa swoje žiwjenje za swoje wowcy. (Jan 10,11)
 Měrcin Nowak-Njechorński (1900–1990)

94 Z kulojnymi spinkami wotdžělimy přidawk (na př. apoziciju) wot druhich džělow sady. Jeli je přidawk wuwolanje abo prašenje, wobchowawa wón swoju interpunkciju, nic pak wulkopisanje. Město kulojtych spinkow hodži so tež ležaca smužka **wužiwać, druhdy tež koma**. Přirunaj k tomu §§ **88** a **47**.

Přikładaj:
 Boju so (nadžijomnje njetřebawši!) twojeje nahłosće.
 Sy swój nadawk (znaješ jón hišće?) spjelniť?
 Jeho spisy (čišćane a nječišćane) nam to dokładnje pokazuja.
To bě přěnja baseń (tehdy hišće njeznateho) Zejlerja.

Ale wobkedźbuj § **2**.

95 Do kulojtych spinkow stajimy wuwolak jako wuraz wuzběhnenja džěla sady abo prašak jako wuraz dwělowanja. Přirunaj k tomu §§ **63** a **67**.

Přikłady:
 Džensa sym dwanaće (!) běnow zjědť.
 Farar Kubaš z Njebjelčic je jabłuka w kašću (!) chował.
 Pječa je wón hižo počojcu (?) knihi napisat.
 Policija twjerdži, zo je wón sam (?) na njezbožu wina.

96 Do kulojtych spinkow stajimy kóncowku, chcemy-li rozdžělnaj genusowej formje w jednym słowje zjeć. Město spinkow hodži so tež nakósna smužka **wužiwać**. Přirunaj k tomu § **91**.

Přikładaj:
 Prosymy Was, zo byšće nam swoje wuswědčenje pósłať(a).
 Wuměnenje za přistajenje: wotzamknjene wukublanje jako kublar(ka)

I 10.2 Róžkate spinki

97 Do róžkatych spinkow stajimy přidawk k předchadźacemu wuprajenju, kotrež same w kulojtych spinkach steji.

Přikład:
 Ludowe nakładnistwo Domowina (założene 1958 [hlej Nd 1.8.1958]) wudawa serbsku literaturu.

98 Do róžkatych spinkow stajimy přispomnjenja a wudospołnjenja k citowanemu tekstej. To plaći tež za wuwostajenske dypki jako znamjo za wuwostajenje teksta w citaće.

Přikłady:
 „Myslu při tym na přěnje diskusije [wo politiskich prašenjach] na Górach“, rjekny wona.
 „Nimo toho běchu to bohužel **Serbja** [wuzběhnyť T. M.] byli, kotřiž běchu mje denuncowali.“
 „Knjez Šewc pokazuje telko ‚dowidženja a wobžarowanja‘ [...], zo njejsu dalše ‚kubłanske naprawy‘ trěbne.“

I 11 Wuwostajenske dypki (tři dypki)

99 Wuwostajenske dypki pisamy jako znamjo za zamjelčenje džěla słowa.

Přikład:

Ty wopitco, ty pjane s...!

100 Wuwostajenske dypki pisamy jako znamjo za wuwostajenje džěla sady abo teksta. Město wuwostajenskich dypkow hodži so tež ležaca smužka wužiwać. Přirunaj k tomu § 86.

Přikłady:

Tych mudračkow mam za ...

Ty hlupy ...!

Džensa wječor su reje. A ty ...?

Hajnik přewodžeše žandarma hač k wrotam ...

... zo će njebych tam wuhlada!

101 Po wuwostajenskich dypkach na kóncu sady kónčny dypk njepisamy, wuwolač abo prašak pak pisamy.

Přikłady:

Tych mudračkow mam za ...

Ty hlupy ...!

Džensa wječor su reje. A ty ...?

I 12 Apostrof

102 Apostrof pisamy za wuwostajeny pismik.

Přikłady:

b'dže, wot starej žony, palc wobej rukow, kup'wać

103 Apostrof pisamy za wuwostajene j abo w (wj), kotrež by so hewak w deklinaciskich formach a wotwodženkach mjenow zasunyło.

Přikłady:

Dessau – Dessau'a (*město Dessauwa*) – w Dessau'e (*město w Dessauwje*)

Hanoi – Hanoi'a (*město Hanoija*) – w Hanoi'u (*město w Hanoiju*)

Peru – Peru'a (*město Peruwa*) – w Peru'e (*město w Peruwje*)

Richelieu – Richelieu'a (*město Richelieuja*) – wo Richelieu'u (*město wo Richelieuju*), Richelieu'owy (*město Richelieujowy*)

Wo zasunjenju j abo w (wj) hlej §§ xxx–xxx.

104 Apostrof njepisamy w krótkich formach *-oh*, *-om* w genitiwje a datiwje adjektiwiskeje a pronominalneje deklinacije.

Přikłady:

dobry – dobroh (*město dobreho*) – dobrom (*město dobremu*)

wón – joh (*město jeho*) – jom (*město jemu*)

žane – žanoh (*město žanoho*) – žanom (*město žanomu*)

tutón – tutoh (*město tutoho*) – tutom (*město tutomu*)

I 13 Wjazawka

Z wjazawku mjez słowami skedźbnjamy na to, zo tworja tute słowa jedyn wuraz.

I 13.1 Wjazawka pola substantiwow

105 Wjazawku pisamy mjez džělemi zestajaneho mjena.

Přikłady:

Jan-Pawoł, Jěwa-Marja
Bart-Čišinski, Joliot-Curie
dr. Margret Funke-Schmitt-Rink (FDP)
Pančicy-Kukow, Zemicy-Tumicy
Drježdžany-Nowe město

106 We wjazbach z dweju runohódneju substantiwow hodži so z wjazawku konjunkcija narunać.

Přikłady:

wučer-pčolar (*t. r.* wučer a pčolar)
hólčik-palčik (*t. r.* hólčik kaž palčik)
marxizm-leninizm (*t. r.* marxizm a leninizm)

I 13.2 Wjazawka pola adjektiwow

107 Wjazawku pisamy po zasunjenym -o- w zestajanych adjektiwach, wobstejacych z runohódnych člonow.

Přikłady:

česko-słowakske styki
serbsko-němsko-ruski frazeologiski słownik
wědomostno-techniski postup
demokratisko-progresiwné wuměłstwo
duchowno-kulturny přistup

Wuwzaće:

českosłowakski (počahujo so na bywši stat)

108 Wjazawku pisamy po zasunjenym -o- w zestajanych adjektiwach, kotrež zwuraznjeja wustupowanje wjacorych barbow pódlu sebje.

Přikładaj:

módro-čerwjeno-běła chorhoj
žołto-zeleny

Wuwzaće:

čorno-běły *abo* čornoběły

109 Wjazawku njepisamy w zestajanych adjektiwach, w kotrychž je jedyn člon druhemu podrjadowany. To płaći tež za adjektiwiske wotwodženki wot słownych skupin.

Přikłady:

čmowomódry
łužiskoserbski
powołanskošulski
wjelělětny
žołtozeleny (*t. r.* nažoć zeleny)

I 13.3 Wjazawka pola wotwodženkow wot słownych skupin a pola citatow

110 We wotwodženkach wot słownych skupin z wjace hač dweju słowow móžemy mjez jednotliwymi džělemi wjazawku pisać. Přirunaj k tomu „Prawidła prawopisa“, § 73.

Přikładaj:

Twoje tam-a-sem-běhanje so mi njelubi. *abo* Twoje tam a sem běhanje so mi njelubi.

Z wospjetnym do-prašenja-stajenjom tuteje naležnosće k žanomu wuslédkej njedórdžemy. *abo* Z wospjetnym do prašenja stajenjom tuteje naležnosće k žanomu wuslédkej njedórdžemy.

111 Wužiwa-li so citat jako substantiw, pisamy mjez jednotliwymi słowami citata wjazawku. Město pisanja z wjazawku hodži so citat tež do pazorkow stajić.

Přikład:

Twoje wěčne lěz-mi-na-pěc mi na čuwy dže. *abo* Twoje wěčne „Lěz mi na pěc!“ mi na čuwy dže.

I 13.4 Wjazawka pola zestajenkow z cuzorěčnym džělom

112 Požčonki, kiž su w originalnej rěči zestajenki, rozumimy jako jedyn wuraz. Pisamy je hromadže *abo* z wjazawku. Přirunaj k tomu „Prawidła prawopisa“, § 74.

Přikłady:

actionpainting *abo* action-painting

aidemémoire *abo* aide-mémoire

bigband *abo* big-band

blackbox *abo* black-box

bungeejumping *abo* bungee-jumping

sciencefiction *abo* science-fiction

Kedžbu:

Uniwerbizowane słowne wjazby pisamy hromadže. Přirunaj k tomu wotpowědny zapis w słowniku.

Přikłady:

aftershave, belkanto, fairplay, grandhotel, grandprix, hautevolee, online

113 Hybridne zestajenki z cuzorěčnym džělom pisamy hromadže. K wuzběhnenju struktury móžemy mjez džělemi zestajenki tež wjazawki pisać. Přirunaj k tomu „Prawidła prawopisa“, § 75.

Přikłady:

aupairholca *abo* aupair-holca

hightechindustrija *abo* hightech-industrija

checklisćina *abo* check-lisćina

jolkaswjedžeń *abo* jolka-swjedžeń

livesćelak *abo* live-sćelak

roundtablekonferenca *abo* roundtable-konferenca

sciencefictionroman *abo* sciencefiction-roman

webstrona *abo* web-strona

114 Pisa-li so cuzorěčny džěl zestajenki z wjazawku, dokelž je sam hižo zestajany, pisamy wjazawku tež na mjezy k serbskorěčnemu džělej zestajenki. Přirunaj k tomu „Prawidła prawopisa“, § 75.

Přikłady:

au-pair-holca (*t. r.* au pair + holca)

high-tech-industrija (*t. r.* high tech + industrija)

round-table-konferenca (*t. r.* round table + konferenca)

science-fiction-roman (*t. r.* science-fiction + roman)

I 13.5 Wjazawka pola zestajenkow a wotwodženkw z pismikami *abo* cyframi

115 Zestajenki z pismikami, kotrež skrótšenkku abo symbol předstajeja, pisamy z wjazawku.

Přikłady:

A-rjadownja, ABM-dželačer, γ-pruhi, ł-forma, i-dypk, rh-faktor, super-g, tbc-chory, US-ameriski, y-wóska

116 Wotwodženki wot skrótšenkow, wobstejacych z dweju abo wjace wulkich pismikow, a fleksiske formy tajkich skrótšenkow móžemy pisać z wjazawku.

Přikłady:

ABMnica *abo* ABM-nica

NDRski čas *abo* NDR-ski čas

SSowc *abo* SS-owc

z PCjom *abo* z PC-jom

Kedźbu:

Jeli kónči so skrótšenka na mały pismik, pisamy mjez skrótšenkku a wotwodžowanskim sufiksom resp. gramatiskej kóncowku wjazawku. To płáci tež za wotwodženki wot jednotliwych pismikow.

Přikłady:

Lkw-jowy

z Lkw-jom

x-ty

117 W zestajenkach a wotwodženkach, w kotrychž so ličba z cyframi zwuraznja, móžemy pisać mjez poslednjeje cyfru a dalšim, wupisanym dželom słowa wjazawku. Přirunaj k tomu § 8.

Přikłady:

– zestajenki

4-hlósny *abo* 4hlósny

7-króćny *abo* 7króćny

70-lětna žona *abo* 70lětna žona

100-metrowy běh *abo* 100metrowy běh

– wotwodženki

3/4-owy takt *abo* 3/4owy takt

w 20-tym lětstotku *abo* w 20tym lětstotku

1960-te lěta *abo* 1960te lěta

100-ćiny *abo* 100ćiny

Ale wobkedźbuj § 118.

118 Wustupuja-li we wotwodženkach cyfry hromadže ze symbolom jednotki měry, pisamy wjazawku mjez tutym symbolom a sufiksom, nic pak mjez cyfru a jednotku měry.

Přikłady:

100m-owy běh

50kg-owy měch

100MW-owy reaktor

100%-ne wobdželenje

10Ω-owy zapěr

I 13.6 Konjunkcija *-li*

119 Konjunkciju *-li* pisamy z wjazawku.

Přikłady:

„Ha widžu-li ptačata ćahnyć“ je znaty spěw Handrija Zejlerja.
Kupju ći rječazk, je-li to twoje nutrne přeće.
Změju-li čas, tebje wopytam.

I 14 Narunanska smužka

120 Z narunanskej smužku pokazujemy na to, zo so we wjazbje samsny džěl zestajenkow abo wotwodženkow wuwostaji.

Přikłady:

– zestajenki

hromadže- a rózno­pisanje (*t. r.* hromadžepisanje a rózno­pisanje)

tam- a sempuć (*t. r.* tampuć a sempuć)

– wotwodženki

za- a wuchod (*t. r.* zachod a wuchod)

za-, pře- abo wućahnyć (*t. r.* začahnyć, přećahnyć abo wućahnyć)

I 15 Džělenska smužka

121 Z džělenskej smužku džělimy słowa na kóncu linki. Džělensku smužku pisamy na hornjej lince.

Přikład:

spě-

wać

Kedźbu:

Wobsahuje-li džělene słowo wjazawku na tym městnje, hdžež chcemy je džělić, móžemy na spočatku přichodneje linki wjazawku dodać.

Přikładaj:

Bart-

(-)Ćišinski

wědomostno-

(-)techniski

Wo prawidłach džělenja słowa hlej §§ **xxx–xxx**.